

**ALTERNATÍV VITARENDEZÉS 2.0 – AVAGY
AZ ONLINE VITARENDEZÉS MÚLTJA, JELENE
ÉS JÖVŐJE**

– AVR PÁLYÁZAT 2018. –

JELIGE: Legal Tech

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés	4
1. Az Alternatív vitarendezés alapvető összefüggései	5
1.1. Kiindulópontok	5
1.2. Egyeztető tárgyalás	7
1.3. Mediáció (közvetítés).....	7
1.4. Arbitráció (választottbíráskodás / döntőbíráskodás).....	9
2. AVR 2.0: Online vitarendezés	11
2.1. Alapvetések	11
2.2. e-Tárgyalás	12
2.3. e-Mediáció.....	14
2.4. e-Arbitráció	15
3. Legal Tech innovációk az OVR szolgálatában	16
3.1. Blockchain alapú arbitráció.....	18
4. Befejezés, záró gondolatok	22
IRODALOMJEGYZÉK	23

***„A régi trükk: kapaszkodunk a világba, és panaszkodunk,
hogy nem ereszt”***

/ FRANZ KAFKA /

Bevezetés

Az elmúlt években az alternatív vitarendezés körül kialakult tudományos diskurzus, illetőleg az egyes konstrukciók gyakorlati alkalmazása is minél inkább előtérbe került. Ebből következően minden jel arra vall, hogy a területet érintő egyes felmerülő kérdések méltán tartanak igényt az azokat érintő párbeszéd általi pontosításra.

Magához a tanulmány témájának problémafelvetéséhez kapcsolódóan talán nem túlzás a következő hipotézissel és analógiával élni: az alternatív vitarendezés – és azon belül annak egy speciális területe, az online vitarendezés, illetőleg az ennek kapcsán felmerülő, ezen eljárásokat kiegészítő technológiai innovációs megoldások – összevetése a hagyományos bírói út megoldásaival, a római magánjogból ismert civiljogi perrend (*legis actiós eljárás*) és praetori perrend (*formuláris eljárás*) között meghúzódó korai, egymást kiegészítő viszonyrendszerre emlékeztet.¹

Hogy ez miért is van így, nos, jelen tanulmány – többek között – erre keresi a választ. De mindenekelőtt tisztázzuk a munka módszertanát. A fő témának előszobájaként az alternatív vitarendezés elméleti és dogmatikai alapvonalainak megvonása válik szükségessé, abból kifolyólag, hogy az online vitarendezés az e körben lefektetett fogalmakra és mechanizmusokra épül, kibővítve azokat. Ezt követően térünk rá az online konfliktuskezelés dimenziójára, amit az említett alapfogalmak mentén történő differenciálással valósítok meg.

Harmadik körben olyan, a technológiai forradalom nyújtotta lehetőségeket kívánok részletezni, amelyek az online vitarendezés önmagában is speciális területét képesek minél magasabb nívóra emelni. Természetesen ezek a megoldások nem korlátozhatók az AVR / OVR területére, azonban ezen eljárások kevésbé formális jellege végett vélhetően itt könnyebben tudnak lyukat ütni a konzervatív jogi metódusokon a taglalt innovációk. Külön alpont alatt kívánok megemlékezni ezen technológiai innovációk egy olyan neuralgikus szegmenséről, amely lényegesen új alapokra helyezi nem pusztán a vitarendezés, de a jogviszony alapvető struktúráit is. Éppen ezért a részletesebb kifejtés és a külön kezelés mutatkozik a helyes megoldásnak.

A tanulmányt a levonható elméleti és gyakorlati következtetések összegzésével, továbbá egy végső okfejtéssel zárom.

¹ FÖLDI ANDRÁS – HAMZA GÁBOR: *A római jog története és intézményei*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2009, 167-186. o.

1. Az Alternatív vitarendezés alapvető összefüggései

1.1. Kiindulópontok

Az alternativitás természetesen csakis valamilyen viszonylatban értelmezhető. Esetünkben az alternatív vitarendezés (AVR) gyűjtőfogalma alá sorolt egyes konstrukciók olyan eljárások összességét jelölik, amelyek alternatívát jelentenek a hagyományos, bíróság előtt lezajló konfliktusfeloldással szemben. Az adott alternatív út választása csakis a felek önkéntes döntésén alapulhat, ez adja az AVR megoldások opcionális jellegét.

A következő kérdés amire választ kell adnunk a következő: miért is van szükség ilyen alternatív megoldásokra, mivel támaszthatók alá a létjogosultságukat helyeslő és messzemenően támogató nézetek? Nos, a válasz két oldalról közelíthető meg és valójában visszavezethető az eljárásjog-tudományok közérdek / magánérdek közötti differenciálására. A közérdek szempontjából az AVR legnagyobb előnye, hogy indirekt módon szolgálja az igazságszolgáltatás tehermentesítését, azaz képes gátat szabni az eljárások elhúzódásának.² A magánérdek oldalán olyan pozitívumok említendők, mint a lényegesen rövidebb idő alatt lefolytathatóság, a kisebb költségek, az eljárások bizalmi és rugalmas jellege, stb.³ Ugyanakkor ezek közül kiemelkedik a tény, miszerint a bíróság általi konfliktusfeloldás nem biztos, hogy egybeesik az igazságérzetünkkel, ergo elképzelhető hogy egyik fél megelégedését sem szolgálja a bíróság döntése.⁴ Az alternatív vitarendezési eljárások struktúrájából adódóan tehát súlyozottabban van lehetőség egy vita win-win típusú eredménnyel való lezárására. Ehhez párosul az a megállapítás, hogy a tárgyalással való elégedettséget – annak konkrét eredményén túlmenően – legalább ilyen mértékben befolyásolja egyrészt a pszichológiai körülményekkel való elégedettség, másrészt a tárgyalás folyamatával való elégedettség.⁵ Ezeket érdemes röviden részletezni is.

A tárgyalás eredményére, kimenetelére vonatkozó elégedettség azt a helyzetet takarja, hogy a felek a tárgyaláson megkapták azt amiért jöttek, azaz sikerült elérni a várt vagy az annál is jobb

² Ez a megközelítés erősen korrelál többek között az új Pp. legfőbb célkitűzésével, a perhatékonyság rendszerszintű megvalósításával, azaz a hatékony és koncentrált per minden jogkereső számára történő biztosításával.

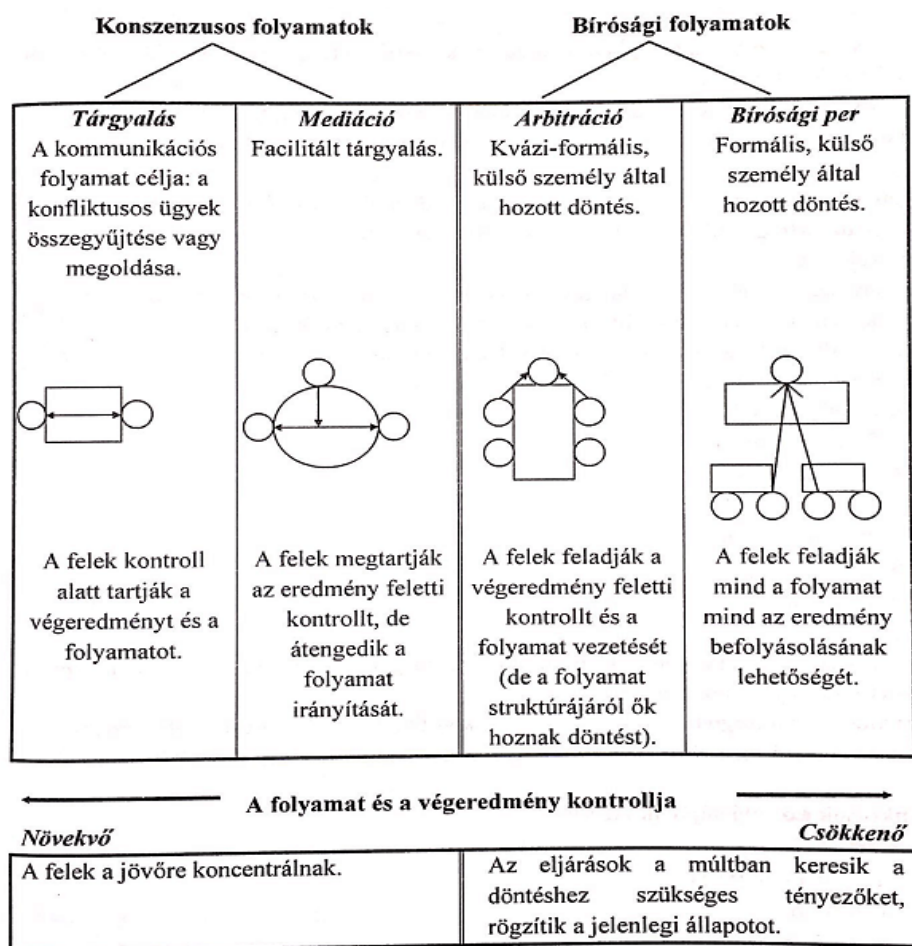
³ RÁCZ ZOLTÁN: *Az alternatív vitarendezés (AVR) helyzete Magyarországon.* (2015), http://www.uni-miskolc.hu/~microcad/publikaciok/2015/E7_Racz_Zoltan.pdf (Letöltve: 2018.10.28.), 1. o.

⁴ FARAGÓ TAMÁS: *Az alternatív vitarendezés a gyakorlatban és elméleti kérdései.* Szakdolgozat. (2016), <http://midra.uni-miskolc.hu/document/23174/17736.pdf> (Letöltve: 2018.10.28.), 15. o.

⁵ Lásd bővebben: ROGERS – MCEWEN: *Mediation: Law, Policy, Practice.* New York, Lawyers Co-operative Publishing Company, 1989.

eredményt.⁶ A folyamatokkal a felek akkor elégedettek, ha megfelelően végighallgatták őket, a véleményükre kíváncsiak voltak, elmondhatták, amit szerettek volna, ezáltal pedig a végeredményt befolyásolni tudták.⁷ A pszichológiai körülményekkel való elégedettség megvalósítása pedig nem jelent mást, mint a felek emberi méltóságának megőrzését, a felek meg nem sértését, továbbá az alapvető érdekeiken túlmenő szükségleteiknek is a figyelembe vételét.⁸

Az AVR számos formában realizálódhat, azonban a három alaptípus a következő: (1) egyeztető tárgyalás; (2) mediáció; (3) arbitráció.⁹ A három alapmodell lényegében egymásra épül, a teljes mértékben informális dimenziótól történik lépésről lépésre haladás a bírósági eljárás formális terebélyébe, ami által a vitarendezés egyre inkább normaorientálttá válik.¹⁰

1. ábra: Az alternatív és a hagyományos konfliktuskezelési folyamatok.¹¹

⁶ KERTÉSZ TIBOR: *Mediáció a gyakorlatban*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2010, 53. o.

⁷ KERTÉSZ (2010), 53. o.

⁸ KERTÉSZ (2010), 53. o.

⁹ A békéltető testületek által megvalósított békéltetés (conciliation) a két utóbbi között helyezhető el, alávétés esetén ugyanis kötelező döntést hozhatnak, egyéb esetben azonban csakis ajánlást tehetnek. Ezáltal kvázi 0. fokú bíróságként funkcionálnak. Lásd bővebben: 24.P.27.710/2010.

¹⁰ POKOL BÉLA: *A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés*, in *Jogelméleti Szemle*, 1. szám (2002)

¹¹ PARTNERS HUNGARY ALAPÍTVÁNY: *Mediáció – Az egyezségteremtés művészete*. Budapest, 2000.

1.2. Egyeztető tárgyalás

Egyeztető tárgyalás esetén a felek egyezség elérésére irányuló közös törekvéseiről van szó, vagyis egy mindkét fél számára elfogadható megállapodás megkötése érdekében a felek az együttes döntéshozatal eszközével élnek.¹² Ebből adódóan ez egyrészt egy olyan kommunikáció, aminek a másik fél meggyőzése a célja, másrészt pedig egy olyan folyamat, amelyben a vitában álló felek közvetlenül egymással vitatják meg a lehetséges eredményeket; ennek keretében javaslatokat, kéréseket és követeléseket cserélnek, érvelnek a saját véleményük mellett és a másik véleménye ellen.¹³

A felek között kölcsönös függőségi viszony adott, azaz egymás nélkül nem tudják érvényesíteni saját érdekeiket.¹⁴ A tárgyalás eredményességének ezért alapfeltétele, hogy a felek ne ragaszkodjanak mereven az eredeti álláspontjukhoz, legyenek nyitottak a kompromisszumokra.¹⁵ Ugyanakkor a következő alapvető képességek sem elhanyagolhatók e téren: a bonyolult eszmecserék hatékony kezelése; a konfliktus kiváltó okainak felismerése; effektív kommunikáció; az adott vita különböző szempontokból való megközelítése, stb.¹⁶

Látható, hogy ebben a konstellációban az érintettek kezdeti szubjektív alapállása a meghatározó, hiszen a tárgyalások általi szubjektivitás csökkentése vezethet a viták eredményes rendezéséhez.¹⁷ Ennek értelmében a konfliktus végkifejletét egy pszichológiai térben lezajló „összecsapás” fogja determinálni, ahol kardinális jelentőséggel bírnak a különböző szociológiai és kommunikációs képességek.¹⁸

1.3. Mediáció (közvetítés)

A mediáció a remélt végeredmény tekintetében tulajdonképpen megegyezik a felek tárgyalásával, hiszen a megállapodás e keretek között is csak a felek közös egyetértésével születhet meg, a vita kimenetele tőlük függ, azaz az eljárás nem eredményez mediátor általi döntést. Emellett magának a konfliktuskezelési módszernek az igénybevétele is egyedül a felek önkéntes

¹² RÁCZ (2015), 2. o.

¹³ Lásd bővebben: STEPHEN B. GOLDBERG: *Dispute Resolution: Negotiation Mediation and Other Processes*. New York, Wolters Kluwer, 2012.

¹⁴ FARAGÓ (2016), 16. o.

¹⁵ FARAGÓ (2016), 16. o.

¹⁶ ALBERT FIADJOE: *Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective*. Portland, Cavendish Publishing, 2004, 37. o.

¹⁷ KOVÁCS ISTVÁN VILMOS: *Alternatív vitarendezés a nemzetközi gyakorlatban*, in *Új Pedagógiai Szemle*, 62. évfolyam, 7-8. szám (2012), 133. o.

¹⁸ Lásd bővebben: EDWARD BRUNET - CHARLES B. CRAVER - ELLEN E. DEASON: *Alternative Dispute Resolution: The Advocate's Perspective – Cases and Materials*. Durham, Carolina Academic Press, 2016.

elhatározásának mentén történhet. A *differentia specifica* ebben a vonatkozásban magában az eljárásban keresendő. Itt ugyanis egy olyan alternatív vitarendezési eljárásról van szó, ahol az érintett felek egy harmadik, semleges személy közreműködésével kísérik meg a konfliktusuk békés lezárását.¹⁹ A mediációs tevékenység kiindulópontja – mint a facilitált tárgyalások egyik formája –, hogy a felek közvetlenül már nem képesek megegyezni egymással, ezért őket egy külső résztvevő segíti a megoldás kidolgozásában.²⁰ Ez a segítség pedig a bizalom felépítésének folyamatáról és az erre alapuló együttműködésről szól, rámutatva az együttműködés előnyeire, az együttműködésből eredő többlet nyereségre, illetőleg a felszín alatt meghúzódó szükségletek feltárásának fontosságára.²¹ A mediátor / közvetítő legfontosabb célja ebből adódóan nem az, hogy mindenképpen megszülessen a felek közötti megállapodás, hanem hogy a felek között megváltozzon a kommunikáció, az egymáshoz való hozzáállás, a tárgyalási stílus, ennek mentén pedig a szükségletek kerüljenek előtérbe.²² Ebből következik, hogy a felek megállapodása csupán a mediáció indirekt célkitűzéseként jelenik meg, az előbbiekből esetlegesen következő. A mediátor éppen ezért soha nem foglal állást a felek közötti vitában, szerepe arra korlátozódik, hogy maga a folyamat a megfelelő módon működjön.²³ A közvetítés egy kevésbé formális jellegű folyamatként vázolható, így ajánlatos különböző alapelvek mentén megközelíteni azt. Ezek többek között a következők: (1) önkéntesség elve; (2) a résztvevő felek egyenrangúságának elve; (3) a titoktartás elve; (4) a közvetítő függetlenségének, pártatlanságának, semlegességének elve; (5) a jövőre irányultság elve.²⁴

A vonatkozó normarendszert a közvetítői tevékenységről szóló 2002. évi LV. törvényben találhatjuk. A törvény szerint a mediáció megvalósulhat közvetítő természetes személy és közvetítőket foglalkoztató jogi személy által.²⁵ Róluk az igazságügyért felelős miniszter közvetítői névjegyzéket vezet. A természetes személy ide való felvételének – ami külön bejelentés alapján történik – három konjunktív feltételét említi a törvény: (1) felsőfokú végzettség és a megszerzéstől számított, annak megfelelő legalább ötéves igazolt szakmai gyakorlat; (2) a közvetítői szakmai képzés elvégzése; (3) büntetlen előélet, illetve a közvetítői tevékenység folytatását kizáró foglalkoztatástól eltiltás hatálya alatt nem állás. A jogi személyek esetén két feltétel adott: (1) a

¹⁹ GYEKICZKY TAMÁS: *A mediációról – mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságon kívüli rendezésének lehetőségéről*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2010, 75. o.

²⁰ KERTÉSZ (2010), 31. o.

²¹ KERTÉSZ (2010), 9. o.

²² KERTÉSZ (2010), 12. o.

²³ KERTÉSZ (2010), 12. o.

²⁴ Lásd bővebben: NAGYPÁL SZABOLCS: *A közvetítés jogelmélete: a mediáció folyamata és alapelvei*, in *Jog, állam, politika*, 3. évfolyam, 2. szám (2011)

²⁵ A törvény 4. § (1) bekezdés melleleg pontatlanul rendelkezik, amikor a „jogi személyiség nélküli gazdasági társaságokról” is megemlékezik, hiszen az új Ptk. már évekkal ezelőtt megszüntette ezt a korábban létező kategóriát.

létesítő okiratban fel kell tüntetni a közvetítői tevékenységet; (2) van közvetítői tevékenység folytatására feljogosított tagja / munkaviszony, munkavégzésre irányuló egyéb jogviszony keretében ilyen személyt foglalkoztat és ennek az alkalmazottnak a közvetítői tevékenysége nem szünetel.

Kedvező esetben tehát a közvetítés megállapodással zárul. A közvetítő a felek együttes jelenlétében ezt a közvetítői eljárás lefolytatására választott nyelven írásba foglalja és a megállapodást tartalmazó okiratot a feleknek átadja. A megállapodást a közvetítő, továbbá az együttesen, személyesen jelen lévő felek is ellátják az aláírásukkal. Ekkor érkezünk el a mediáció – bár igaz ez a felek tárgyalása mentén megkötött megállapodására is –, kényes szakaszához, a végrehajtáshoz. A megállapodás végrehajtása ugyanis csakis a felek önkéntes magatartásán múlik, erre pedig nincsen garancia. Lehetőség van azonban a megállapodás közjegyzői okiratba való foglalására, ez pedig már végrehajtható okiratnak minősül. A polgári eljárásjog szempontjából a következőket is fontos megemlíteni: ha ennek során a felek megállapodást kötnek és azt a bírósághoz benyújtják egyezségiént történő jóváhagyás végett – és az megfelel a jogszabályoknak –, akkor a bíróság azt végzéssel jóváhagyja, ez pedig ugyanolyan hatállyal rendelkezik, mint az ítélet, ergo önkéntes teljesítés hiányában állami kényszerrel ugyancsak végrehajtható.

Ehhez kapcsolódik még a következő törvényi rendelkezés: „A közvetítői eljárásban létrejött megállapodás nem érinti a feleknek azt a jogát, hogy a vitás ügyben igényüket bírósági vagy választottbírósági eljárás keretében érvényesítsék.”

1.4. Arbitráció (választottbíráskodás / döntőbíráskodás)

Az arbitráció – mint egy konfliktus utolsó békés megoldásának lehetősége²⁶ – és a mediáció közötti distinkció elsősorban a harmadik félre és tevékenységére vonatkozó szabályok mentén vonható meg. Az arbitrátor magának a vitatott kérdésnek a szakértője, ezáltal válik képessé a szakszerű döntések meghozatalára.²⁷ Ez azért bír rendkívüli jelentőséggel, mert a választottbírósági ítélet hatálya ugyanaz, mint a jogerős bírósági ítéleté. A végrehajtást a bíróság csak akkor tagadhatja meg, ha a vita tárgya a magyar jog szerint választottbírósági útra nem tartozhat, vagy ha a választottbírósági ítélet a magyar közrendbe ütközik. Az eljárás során emellett döntéskényszer érvényesül, azaz a felek azon túl, hogy rendelkeznek az arbitráció kvázi szükségképpen előfeltételeiről – a választottbíróság felállítása / megjelölése, a bíróság eljárási módjának meghatározása²⁸ –, a döntésre és annak folyamatára nézve már nem rendelkeznek közvetlen

²⁶ KERTÉSZ (2010), 31. o.

²⁷ KERTÉSZ (2010), 31. o.

²⁸ SILI DÓRA: *A választottbíráskodás: a WIPO Választottbírósági és Közvetítő központja*, in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 104. évfolyam, 4. szám (1999)

kontrollal. A fentiekhez kapcsolódó garanciális sajátossága az arbitrációnak, hogy sokkal pontosabban körülhatárolt alternatív vitarendezési mód, mint a mediáció, e relációban előbbi már kvázi-formálisnak tekinthető.²⁹

A választottbíróóságok tekintetében két fő kategória között differenciálhatunk, létezik ugyanis ad hoc (eseti) és intézményes állandó változat is. Az eseti csak az adott ügy eldöntésére alakul, így az eljárás részletes szabályait is leginkább a felek határozzák meg, míg az állandó választottbíróóságok egy fix és pontosabban kidolgozott szervezettel operálnak.³⁰

A választottbíráskodásról hazánkban a 2017. évi LX. törvény fogalmazza meg a kapcsolódó szabályrendszert. A törvény értelmében nincs helye választottbíróági eljárásnak: (1) fogyasztói szerződésből eredő jogvita esetén; (2) a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvényben szabályozott különleges eljárásokban elintézendő ügyekben³¹; (3) a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény hatálya alá tartozó eljárásokban elintézendő ügyekben. A választottbíróági alternatív útról a felek egyrészt rendelkezhetnek önálló szerződésben, másrészt más szerződés részét képező választottbíróági kikötés által. A felek ilyen módon való megállapodása arra irányul tehát, hogy meghatározott jogviszonyukból keletkező, köztük már felmerült vagy a jövőben felmerülő minden, esetleg valamely konkrétan meghatározott vitát választottbíráskodásnak vetnek alá. A választottbíróági szerződést írásba kell foglalni, ugyanakkor írásban megkötöttnek kell tekinteni azt a megállapodást is, amely elektronikus aláírás nélküli elektronikus közlés útján jött létre, ha az elektronikus közlésben foglalt adat a másik fél számára hozzáférhető, és alkalmas későbbi hivatkozásra. Ilyen elektronikus közlésnek minősül a felek bármely közleménye, amelyet adatátvitellel közvetítenek.

A választottbíráskodás hatékonyságának egy kiemelt fontosságú tényezője az eljárás gyorsasága, aminek elsősorban az az oka, hogy az eljárás egyfokú, azaz fellebbezésnek nincs helye a döntés ellen.³² Adott azonban két jogorvoslat e tekintetben is. Az első a választottbíróági ítélet érvénytelenítése iránt indított per, ami által rendes bírói úton történhet a döntés felülvizsgálata, erre azonban csak a törvényben pontosan meghatározott feltételek teljesülése esetén kerülhet sor. A második – a törvény teljesen újszerű jogintézményeként – az eljárásújítás, ami akkor jöhet szóba, ha a fél olyan tényre / bizonyítékra hivatkozik, amelyet az alapeljárásban önhibáján kívül nem érvényesített, feltéve, hogy az – elbírálása esetén – a félre kedvezőbb határozatot eredményezhetett volna.

²⁹ FIADJOE (2004), 73. o.

³⁰ SILI (1999)

³¹ Ilyen különleges eljárásnak minősül példának okáért a gondoksági per, a házassági per és a sajtóhelyreigazítás iránt indított per.

³² SILI (1999)

2. AVR 2.0: Online vitarendezés

2.1. Alapvetések

Az online vitarendezés azért tekinthető az AVR eljárások egy speciális válfajának, mert az e körben kimunkált különböző metódusok online térbe – azaz fizikaiból a virtuálisba – való átültetése jelenti annak fundamentumát.³³ Vagyis az 1990-es években elterjedő alternatív vitarendezés 21. századi megfelelőjéről van szó, köszönhetően ugyanis az e századra jellemző technológiai forradalomnak és az elektronikus kommunikáció exponenciális növekedésének, ezek az innovációt jelentő fejlődési tendenciák megkezdték begyűrűzésüket a társadalom egyes alrendszeribe, megcélözva köztük a jogrendszer – az ilyen újításoknak alapvetően masszívan ellenálló – struktúráit is. Az OVR egy széles gyűjtőfogalmat takar, felölelve minden olyan alternatív vitarendezési mechanizmust, amelynek hangsúlyos részét képezi az IT szektor és az internetnek a használata: így segítségül hívva például adott weboldalak és kapcsolódó szolgáltatásukat, az e-mailen keresztül történő kommunikációt, a streaming média általi folyamatos és azonnali adatátvitelt, stb.³⁴ A technológia tehát, mint „negyedik fél” van jelen az eljárásban.³⁵ Az OVR az AVR tapasztalataira és előnyeire kíván építkezni, ezért az online vitarendezésre vonatkozó rendelkezések összessége ilyen megközelítésben *lex specialis*-ként jelentkezik az alternatív vitarendezés viszonylatában.

Az alternatív vitarendezés fent már kifejtett előnyeinek túlmenően, az online vitarendezés is számos, a jellegadó sajátosságából adódó pozitívumot tudhat magáénak. Ezek között említhető elsőként az eljárás még gyorsabb és hatékonyabb alapokra helyezése azáltal, hogy – a földrajzi távolságokat átívelve, a felek kényelmét szolgálva – az egyes szolgáltatások azonnali hozzáférést és elérhetőséget biztosítanak a nap huszonnégy órájában, illetőleg az egyazon időben való, együttes részvétel szükségessége esetén felmerülő eljárás-ütemezés is célravezetőbb és egyszerűbb módon történhet meg.³⁶ Ez pedig találkozik a felek azon kívánalmával, hogy a vitájukat minél előbb, a lehető legcsekélyebb anyagi és időbeli ráfordítással zárhassák le. Egy további érdekes és hasznos tulajdonsága az ilyen eljárásoknak, hogy azok hatással lehetnek a felek között meghúzódó hatalmi viszonyoknak a dinamikájára, ugyanis az online kommunikáció gyakran elősegíti azt a párbeszédet,

³³ FAYE FANGFEI WANG: *Online Dispute Resolution – Technology, Management and Legal Practice from an International Perspective*. Oxford, Chandos Publishing, 2009, 25. o.

³⁴ WANG (2009), 25. o.

³⁵ Lásd bővebben: COLIN RULE: *Technology and the Future of Dispute Resolution*. (2015), <http://law.scu.edu/wp-content/uploads/Rule-Technology-and-the-Future-of-Dispute-Resolution-copy.pdf> (Letöltve: 2018.11.03.), 4. o.

³⁶ COLIN RULE: *Online Dispute Resolution for Business - B2B, ECommerce, Consumer, Employment, Insurance, and other Commercial Conflicts*. San Francisco, Jossey-Bass, 2002, 63. o.

amit a felek személyesen nem tudnának egymással produktívan lefolytatni, következésképp a vita megoldásához eljutni.³⁷ Az online diskurzus sokat emlegetett elszemélytelenedése eképpen egy számunkra praktikus konnotációval is rendelkezik. Ha pedig a felek úgy döntenek, hogy harmadik személy közreműködését veszik igénybe a konfliktusuk feloldása végett, ezentúl nem jelenthet problémát az ügy szakkérdésében leginkább járatos mediátor vagy arbitrátor megtalálása, hiszen a földrajzi tényezők kikerülnek a képletből.³⁸ A felek között lezajló információ- és dokumentum-csere lényeges nívója, az e folyamatok teljes transzparenciája és nyomon követhetősége, visszakereshetősége.³⁹

Az előnyök sorát még hosszasan lehetne taglalni, azonban e sort zárva azt mindenképp ki kell emelni, miszerint egy adott konstrukciónak csakis az OVR eljárást megálmodó elképzelése és a technológiai fejlődés éppen aktuális szintje szabhat határt.⁴⁰ Megfordítva ugyanakkor ez azt is jelenti, hogy egy konkrét OVR eljárás sajátos megvalósításától válik függővé az, hogy a gyakorlatban az elméleti előnyök milyen súllyal képesek realizálódni.

Az OVR mechanizmusok ennél fogva szinte végtelen formában ölthetnek testet, érdemes azonban – a sajátosságokból fakadva egy minél magasabb absztrakciós szinten – különböztetni ezek között, árnyalva ezzel a meglehetősen sokrétű és szerteágazó összképet. Ennek megvalósítása érdekében az AVR kapcsán már megismert fogalmakat használom fel, és az alábbiakban bemutatom az e-Tárgyalásban, az e-Mediációban és az e-Arbitrációban rejlő lehetőségeket, szemléltetve azokat különböző gyakorlati példákon keresztül.

2.2. e-Tárgyalás

A Cybersettle⁴¹ elnevezésű szolgáltatás 1998-ban látta meg a napvilágot, és már az első verziója is több, mint kétszázezer lezárt ügyet számlált.⁴² A rendszer a blind bidding (vak licitálás) elven alapul, aminek lényege, hogy a felek a Cybersettle irányába megadják külön-külön a vitát lezárandó ajánlatukat, amely ajánlatok a felek előtt rejtve maradnak. Főszabály szerint, ha az ajánlatok találkoznak megszületik a megállapodás, ugyanakkor jellemzően 30%-os eltérés esetén is

³⁷ RULE (2002), 64-65. o.

³⁸ RULE (2002), 69. o.

³⁹ WANG (2009), 29. o.

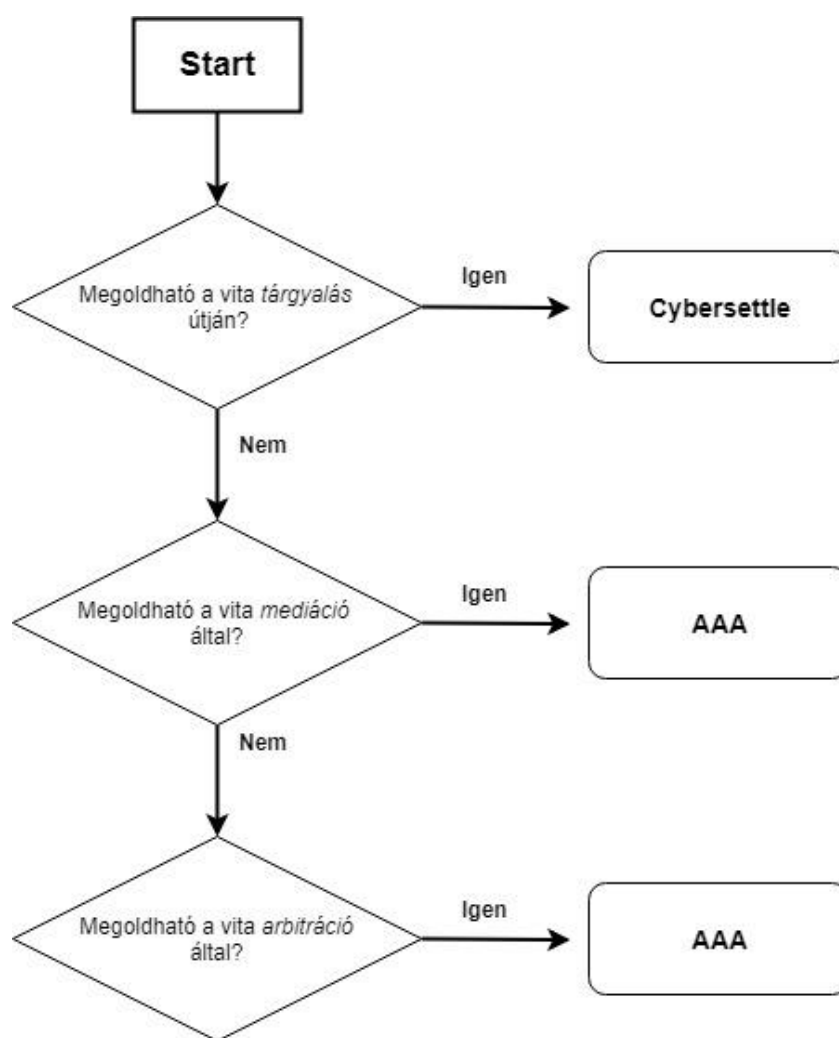
⁴⁰ Látványos példája ennek a megállapításnak, hogy MARTA POBLET már évekkel korábban hosszasan értekezett az online vitarendezés mobiltelefonokon keresztül történő megvalósításának lehetőségéről. Lásd bővebben: MARTA POBLET: *Mobile Technologies for Conflict Management – Online Dispute Resolution, Governance, Participation*. New York, Springer, 2011.

⁴¹ Elérhető: <http://www.cybersettle.com/> (Letöltve: 2018.11.05.)

⁴² RICHARD SUSSKIND: *Tomorrow's Lawyers – An Introduction to Your Future*. Oxford, Oxford University Press, 2017, 116. o.

egyezséget kötnek a felek, a különbözetet elfelezve egymás között.⁴³ Az ajánlatok megtétele történhet több körön keresztül, körönként azonban a feleknek növelniük / csökkenteniük kell a korábban megadott összeget.⁴⁴ A blind bidding mechanizmus több szempontból is kedvező a felek számára. Egyrészt, ha az ajánlatok nem találkoznak az adott összeg nem jut a másik fél tudomására, ebből következően pedig másrészt ez arra szorítja a feleket, hogy precízen és őszintén határozzák meg a végső (bottom line) ajánlatukat képező összeget.⁴⁵

2006-ban a Cybersettle stratégiai kapcsolatot alakított ki az Amerikai Arbitrációs Társasággal (American Arbitration Association; AAA), kvázi egyesítve vitarendezési eszköztárait. Az összefogás lényegét az alábbi folyamatábra rögzíti:

2. ábra: A Cybersettle és az AAA általi OVR eljárások struktúrája.⁴⁶

⁴³ WANG (2009), 48. o.

⁴⁴ WANG (2009), 48. o.

⁴⁵ WANG (2009), 48. o.

⁴⁶ WANG (2009), 67. o. és saját szerkesztés.

2.3. e-Mediáció

Az e-Tárgyalás ismertetett automatizált szolgáltatása természetesen kiegészülhet az online térben történő felek általi kommunikációval és annak számos lehetőségével. Az e-Mediáció vonatkozásában ezzel szemben ezen aspektus jelenti a kérdéskör talpkövéét, ha a hagyományos mediációt – annak alapvetéseivel és lényegét adó funkcióival – át kívánjuk ültetni az online dimenzióba.

Az e-Mediáció két fő színterét az e-mail által történő kommunikáció, illetőleg a különböző virtuális chat szobákban zajló eszmecsere jeleníti meg.⁴⁷ Utóbbi megjelenhet egyszerűen írásos dialógus képében, de az érdemi ilyen szolgáltatások leginkább a kép és hang folyamatos továbbítására alkalmas technikai eszközökön alapulnak, azaz videokonferenciákon. A mediátor szempontjából kulcsfontosságú, hogy lehetősége legyen a felekkel való együttes és a különálló információcserére egyaránt.

Szingapúrban éppen idén vezették be a bíróságok által megvalósított mediáció kapcsán az e-Mediáció intézményét, egyelőre a szomszédjogi vitákra korlátozva azt.⁴⁸ Az igényét érvényesíteni kívánó félnek ehhez mindenekelőtt ellenőriznie kell az online rendszer segítségével, hogy a követelése a szolgáltatást biztosító bíróság hatáskörébe esik-e. Ezt követően ugyancsak online nyílik lehetőség arra, hogy a felek: (1) csatolhassák dokumentumaikat egymás és a mediátor / bíróság számára⁴⁹; (2) kiválasszák a mediáció dátumát; (3) a felmerülő költségeket megfizessék; (4) az ügy fejleményeit nyomon kövessék. A természetes személyek a SingPass, a jogi személyek a CorpPass rendszeren keresztül – kvázi az Ügyfélkapu és Cégkapu ezen országbeli megfelelőjéről van szó – érhetik el a szolgáltatást, amit megtehetnek akár a mobiltelefonjukat használva is, az erre létrehozott, egyszerűen kezelhető applikáció segítségével.

⁴⁷ DERRIC YEOH: *Is Online Dispute Resolution The Future of Alternative Dispute Resolution?* (2018), <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/29/online-dispute-resolution-future-alternative-dispute-resolution/> (Letöltve: 2018.11.05.)

⁴⁸ Lásd: *New e-Mediation function to settle disputes online.* (2018), <https://www.tnp.sg/news/singapore/new-e-mediation-function-settle-disputes-online> (Letöltve: 2018.11.05.)

⁴⁹ Ezt vélhetően úgy kell elképzelni, mint például a due diligence során alkalmazott virtuális adatszobákat (virtual data room; VDR), amelyek kellő védelmet biztosítanak az ide feltöltött információk számára. Lásd bővebben: *Virtual Data Rooms 101: What You Need To Know To Conduct Effective Due Diligence.* (2017), <https://www.firmex.com/thedealroom/virtual-data-rooms-101-need-know-conduct-effective-due-diligence/> (Letöltve: 2018.11.05.)

2.4. e-Arbitráció

A 2001-ben alapított Virtual Courthouse⁵⁰ (VCH) a mediációs tevékenységen túlmenően már e-Arbitrációt is megvalósít. A VCH rendszere lényegében arra épül, hogy egy rendszerezett adatbázisban rögzíti azokat a mediátorokat / arbitrátorokat, akik közül a felek választhatnak például földrajzi elhelyezkedés, szakterület vagy a megoldott ügyszám alapján. A felület ezt követően szintén lehetőséget biztosít a vonatkozó dokumentumok feltöltésére, illetőleg az online vitarendezés virtuális térben való lefolytatására, végezetül a költségekkel való elszámolásra.

A videokonferenciák általi közös egyeztetés ezáltal az arbitráció kapcsán is megoldást jelenthet, mindazonáltal itt nem mutatkozik olyan szinten szükségesnek, mint a mediáció tekintetében. Éppen ezért a legtöbb e-Arbitrációs eljárásban döntés hozható a felek által feltöltött dokumentumok alapján, illetve esetlegesen az arbitrátor egyes feleket célzó, egyirányú kérdéseinek megválaszolását követően. A vitarendezés ezen módja azonban csak az elméleti megközelítés által tűnik egyszerűbbnek, a gyakorlatban a fentiekhez mérten az e-Arbitráció – a döntéshozatal végett – egy komplexebb, szigorúbb és drágább folyamat, ezért kevesebb is az ilyen szolgáltatás nyújtásával foglalkozó felület.⁵¹

Az e-Arbitráció mentén indokolt megemlíteni az elektronikus kereskedelmet lebonyolító szervezetek OVR megoldásairól, azon belül is annak leginkább releváns szegmenséről, a B2C (business to consumer), azaz a vállalkozás és a fogyasztó között jelentkező vitás helyzetek kezeléséről. Az eBay aukciós weboldal kitűnő példának mutatkozik, hiszen évente hozzávetőleg 60 millió ilyen egyet nem érték adódik az oldalt egyik vagy másik oldalról igénybe vevők között.⁵² Az eBay OVR mechanizmusa két rétegből tevődik össze. Az első megfeleltethető az e-Tárgyalásnak, a második pedig az e-Arbitrációnak. A képlet tehát viszonylag egyszerű. Ha a felek nem jutnak dűlőre meghatározott időn belül, az eBay egy munkatársa becsatlakozik a párbeszédbe, miután pedig meghallgatta a két oldal érvelését: döntést hoz. Az eljárás viszonylag rövid határidőkkel dolgozik, az igényét érvényesíteni kívánó félnek 30 nap áll a rendelkezésére – a kézbesítéstől számítva –, hogy megindítsa a vitarendezést. A tárgyalás és az arbitrációs szakasz között azonban 8 napnak el kell telnie, ezáltal előremozdítva azt, hogy a felek valóban kíséreljék meg az ellentétet saját maguk által elsimítani.

⁵⁰ Elérhető: <https://www.virtualcourthouse.com> (Letöltve: 2018.11.05.)

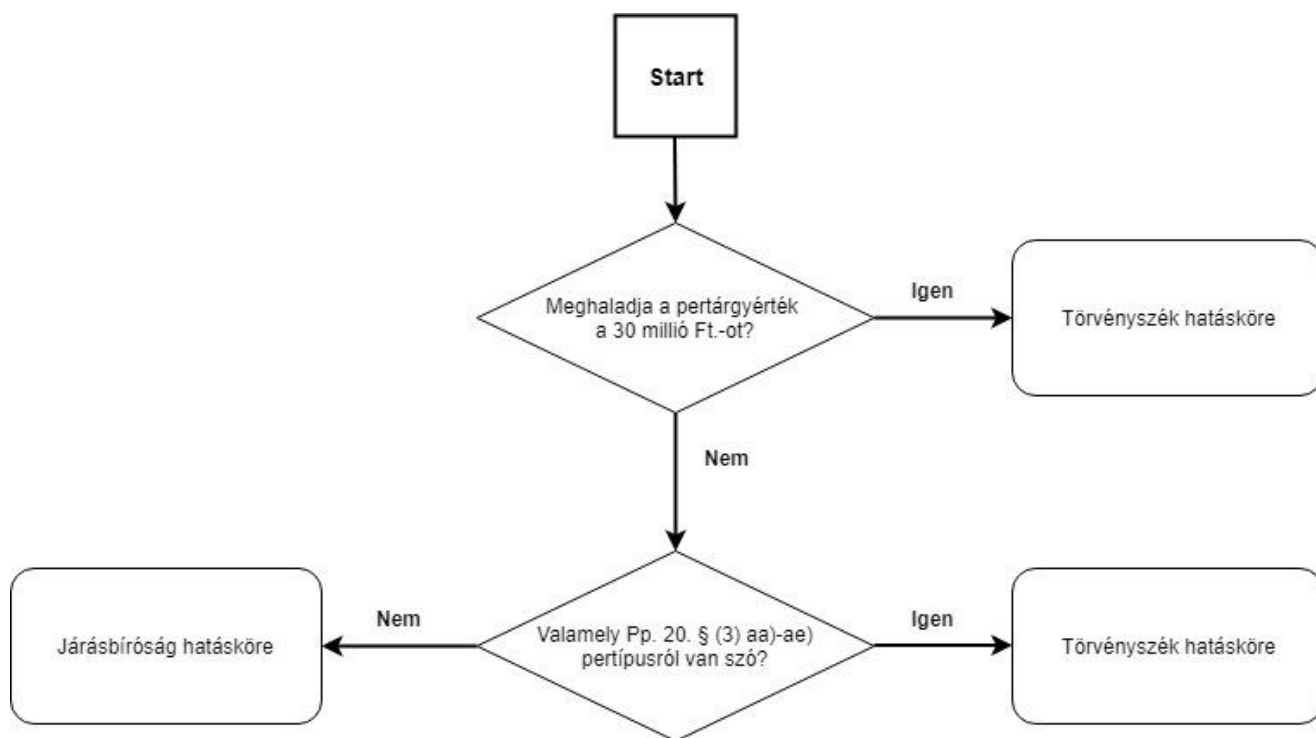
⁵¹ WANG (2009), 50. o.

⁵² Lásd: *Online Dispute Resolution - For low value civil claims* (Civil Justice Council - Online Dispute Resolution Advisory Group). (2015), <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2015/02/Online-Dispute-Resolution-Final-Web-Version1.pdf> (Letöltve: 2018.11.05), 11. o.

3. Legal Tech innovációk az OVR szolgáltatásban

A Legal Tech kifejezés olyan jogi szolgáltatásokra utal, amelyek nagyban támaszkodnak a különböző innovációs technológiai és az IT (information technology; információtechnológia) szektor nyújtotta lehetőségekre. Az ilyen eszközök funkciójukat és komplikáltságukat tekintve széles spektrummal rendelkeznek, így egy részük mindössze arra irányul, hogy segítse, hatékonyabbá tegye például egy ügyvédi iroda mindennapi munkáját, emellett pedig léteznek olyan is, amelyek mesterséges intelligenciát (artificial intelligence; AI) és azon belül is machine learninget, azaz gépi tanulást alkalmaznak. Az alábbiakban mindkét terület irányába ki fogunk tekinteni.

Az expert system (szakértői rendszer) egy decision tree (döntési fa) grafikus modell alapján működő technológia, amely egy jogi kérdésben való döntéshozatal esetén lehet a segítségünkre.⁵³ A rendszer kérdéseket tesz fel a felhasználónak, több választási lehetőséget felsorakoztatva. A válasz függvényében újabb kérdések jelennek meg, mindaddig amíg eljutunk a modell valamely végpontjához. Lássunk erre egy egyszerű példát:

3. ábra: A bírósági hatáskör szakértői rendszere a Pp. alapján.

⁵³ Lásd: *Look Ma! I Just Created My First Legal Expert System.* (2017), <http://www.hytechlawyer.com/?p=2508> (Letöltve: 2018.11.06.)

Az ilyen szakértői rendszerek alapvetően nem számítanak innovatív megoldásnak – hiszen már évtizedek óta jelen vannak –, azonban egy ezt lebutító felhasználói felület mögé „rejtve” a mechanizmust már egy értékes automatizált komponensét képezheti egy jogi szolgáltatásnak. Visszautalva a Szingapúrban működő e-Mediációra, a fél általi bírósági hatáskör-ellenőrzés az online rendszerben vélhetően ilyen alapon történik meg.

A következő kisegítő jellegű technológia a document automation (dokumentum-automatizálás) nevet viseli. A rendszer itt lényegében előre elkészített sablonokkal dolgozik, azokat egy adott ügyre vonatkozóan személyre szabja. Differenciálni az ehhez szükséges adatok megadásának módja mentén lehet. Ez egyrészt elképzelhető a már említett döntési fa mechanizmus alapján, azaz egy kitöltött online kérdőív alapján fogja a rendszer elkészíteni számunkra a kívánt dokumentumot. Másrészt olyan szolgáltatásokkal is találkozhatunk, ahol magában a sablonban végezhetünk módosításokat, az előre kijelölt, szükséges részletek vonatkozásában. Így épül fel például a Legito rendszere.⁵⁴ Egy harmadik opcióként jelennek meg azok a megoldások, amelyek a már előre feltöltött egyes dokumentumokból válogatják ki a releváns információkat – ez pedig átível a document review, dokumentum-feldolgozás területére –, kitöltve azokkal a sablonokat. Magától értetődően ezek kombinálása egymással ugyancsak további lehetőségeket szülhet. Ez a működés meglátásom szerint mindenekelőtt egy e-Tárgyalás tekintetében lehet rendkívül érdekes, hiszen harmadik fél hiányában és egy teljesen automatizált szolgáltatással az egyezségkötés pusztán előzetes adatok megadásával / vonatkozó dokumentumok feltöltésével és az ajánlat / ajánlatok megtételével be is fejeződhet; ezen túlmenően ugyanis a rendszer értékeli az ajánlatokat, elkészíti az esetleges megállapodást, illetve továbbítja is például e-mailen keresztül a felek részére, mindezt tizedmásodpercek eltelte alatt.

Egy sokkal komplexebb téma az eddigiéknél a quantitative legal prediction (jobb fordítás hiányában: mennyiségi jogi előrejelzés), amely technológiában már sokkal erőteljesebben és látványosabban jelenik meg a mesterséges intelligencia.⁵⁵ Összefoglalva ennek lényegét azt mondhatjuk, hogy mindössze egy konkrét céllal rendelkezik: egy modell megalkotásával. A modell lényege, hogy valamilyen gyakorlati jellegű probléma megoldása érdekében készítsen megalapozott jóslatokat, prognózisokat. A probléma esetünkben a jogi konfliktus, a vita, amely rendezésre szorul és amelynek a lehető legpontosabb és legegyszerűbb rendezése érdekében előre kívánjuk jelezni annak lehetséges kimenetelét.

⁵⁴ Elérhető: <https://www.legito.com/> (Letöltve: 2018.11.06.)

⁵⁵ Lásd bővebben: DANIEL MARTIN KATZ: *Quantitative Legal Prediction – or – How I Learned to Stop Worrying and Start Preparing for the Data Driven Future of the Legal Services Industry*. (2012), http://law.emory.edu/elj_documents/volumes/62/4/contents/katz.pdf (Letöltve: 2018.11.06.)

A modell legfontosabb építőeleme az adat. Ha tehát azt kívánjuk megjósolni, hogy a bíróság vajon milyen ítéletet hozna az előttünk lévő jogvitában, akkor minél több olyan bírósági határozatot kell betáplálnunk a rendszerbe, amely jogvitánkkal analóg kapcsolatot mutat. A rendszer ezt követően összeveti a korábbi BH-kat a jelenlegi ügygel, amiből már levonhatók szerencsés esetben azok az információk, amelyekből az előrejelzés és az egyes tendenciák megállapítása megtörténik.⁵⁶ A modell így annál pontosabbá válik, minél több adat áll rendelkezésünkre, azaz minél több olyan sarokponti kérdést tudunk előre jelezni és elemezni a jogvitában, ami hatással lehet annak kimenetelére. Ehhez kapcsolódik hozzá a gépi tanulás. A tanulás itt azt takarja, hogy a felépített rendszer a következő hasonló szituációbeli teljesítménye jobbá válik, az javulást ér el. Magyarán: a következő előrejelzés pontosabb lesz. A tanulási folyamat akként valósul meg, hogy a rendszer sikeres és sikertelen predikcióit is utólag betáplálják, folyamatosan fejlesztve ezáltal a technológia nyújtotta lehetőségeket.

3.1. Blockchain alapú arbitráció

Ezen kérdéskör ismertetését távolabbról szükséges megközelíteni, meghatározva röviden olyan fogalmakat, mint a blockchain (blokklánc) és a smart contract (okosszerződés).

Először is a következőt kell előre bocsátani: a blockchain és az e fogalom mögött rejlő technológiai innováció nem azonos a sokak által ezzel azonosított bitcoinnal. Utóbbi ugyanis maga is egy blockchain alapon működő rendszer, amelynek történetesen saját pénzneme is van.⁵⁷ A blokklánc – talán nem meglepő módon – blokkoknak a láncolata. A blokkokba különböző adatok foglalása történik, egy blokkba pedig maximált mennyiségű adat tehető be.⁵⁸ Egy adott blokk – amely tehát blokkosított adatok halmaza – csak egy erre a konkrét adathalmazra jellemző ellenőrző kóddal rendelkezik, amely ellenőrző kód a következő blokk elejére beépítésre kerül, ezután következhet csak a többi adat betöltése.⁵⁹ Így keletkezik a rendszer lánc jellege, így válik a láncolatban szereplő adat visszamenőleg megváltoztathatatlaná. Ez a mechanizmus valójában egy elosztott főkönyvi rendszer

⁵⁶ Ezt a módszert alkalmazták például egy olyan kutatás kapcsán is, ahol az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának korábbi döntéseit vetették össze egymással, mintázatokat keresve azok között. Lásd bővebben: DANIEL MARTIN KATZ - MICHAEL J BOMMARITO II - JOSH BLACKMAN: *Predicting the Behavior of the Supreme Court of the United States: A General Approach*. (2014), <https://arxiv.org/pdf/1407.6333.pdf> (Letöltve: 2018.11.06.)

⁵⁷ Erről lásd bővebben: SATOSHI NAKAMOTO: *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System*. (2008), <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (Letöltve: 2018.11.06.)

⁵⁸ SÍK ZOLTÁN NÁNDOR: *A blockchain filozófiája, avagy a fennálló társadalmi rendek felülvizsgálatának kényszere*. (2017), http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2017/4/06_Blockchain_filozofiaja.pdf (Letöltve: 2018.11.08.)

⁵⁹ Sík (2017)

(distributed ledger technology; DLT), a főkönyv pedig egy olyan adatbázis amely nyilvántartást vezet adott tranzakciókról, a következő módokon: (1) a nyilvántartás végleges, azaz a rögzített adatok észrevétlenül nem módosíthatók; (2) a nyilvántartás egy hálózatban, és az ahhoz kapcsolódó csomópontok között történik meg, ezzel elkerülve egy központi szerv – amely felülről „vezérelné” a kommunikációt – és egyéb közvetítők részvételét a rendszerben.⁶⁰ Ez adja a technológia decentralizált és peer-to-peer jellegét, aminek lényege, hogy bárki csatlakozhat az adott blockchainhez egyenrangú félként, nem kell ezt megelőzően beregisztrálni / bejelentkezni valamilyen központilag igazgatott rendszerben, hiszen a központ maga nem létezik.⁶¹ Ezek a tulajdonságok különösen hasznosak a bizalom, a nyomonkövethetőség és a biztonság biztosításában.⁶² Az elosztott főkönyvi rendszer megvalósulhat publikus és privát formában egyaránt. Ezért például egy vállalkozás is létrehozhat egy olyan vállalatirányítási rendszert, amely egy saját, belső DLT alapon működik.⁶³

Az okosszerződés egy blokkláncra épülő szoftver, algoritmus. A blokkok ugyanis futtatható kódok tárolására is alkalmasak. Az okosszerződések lényegét absztrahálva egy viszonylag egyszerű összefüggéshez jutunk el: ha bizonyos feltételek adottak, a rendszer automatikusan végrehajt egy következményt. Ezt elképzelhetjük úgy, mint például az étel- és italkiadó automatákat.⁶⁴ Egy gyakorlatiasabb jogi szemléltetésen keresztül: ha az ingatlan-nyilvántartás blockchain technológia alapján működne, a vételár eladó részére történő megfizetésére és a vevő tulajdonjogának bejegyzésére azonos időpontban, automatikusan kerülhetne sor, szükségtelenné téve a köztes bizalmi szereplőket, az ügyvédi letétet vagy a függőben tartás jogintézményét.⁶⁵ A kvintesszenciája a kérdéskörnek tehát az automatizált végrehajtásban, a szerződés önmagát végrehajtani képességében és a nemteljesítés lehetőségének kizárása általi bizalom⁶⁶ megteremtésében keresendő. Ennek

⁶⁰ NAGY GÁBOR: *Blokklánc- és elosztott főkönyvi technológiák nemzetközi szabványosítása*. (2018), <http://www.mszt.hu/web/guest/blokklanc-es-elosztott-fokonyvi-technologiak-nemzetkozi-szabvanyositasa> (Letöltve: 2018.11.08.)

⁶¹ SÍK (2017)

⁶² NAGY (2018)

⁶³ KÖRNYEI MÁTYÁS: *A legnagyobb találmány az internet óta? A blockchain és a kriptovaluták jogi kérdései*. (2018), <https://arsboni.hu/a-legnagyobb-talalmany-az-internet-ota-a-blockchain-es-a-kriptovalutak-jogi-kerdesei> (Letöltve: 2018.11.08.)

⁶⁴ Az analógiát lásd bővebben: NICK SZABO: *Formalizing and Securing Relationships on Public Networks*, in *First Monday*, 2. évfolyam, 9. szám (1997)

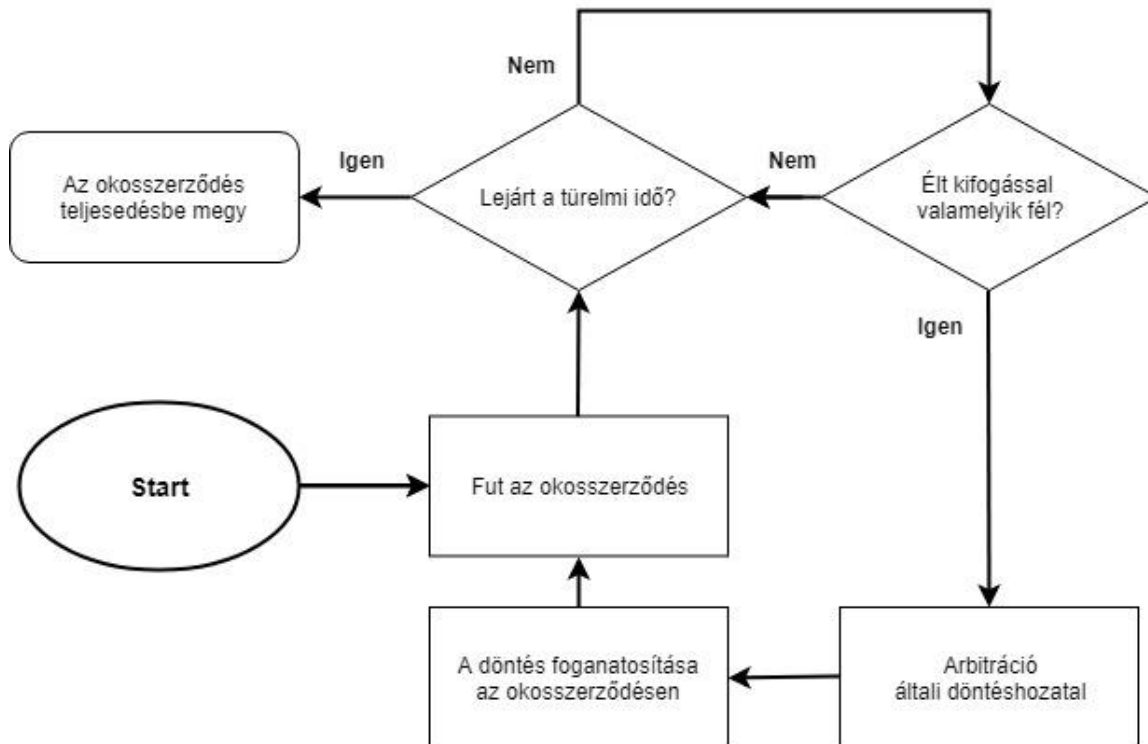
⁶⁵ GYÖMBÉR BÉLA: *Az okosszerződések által kínált lehetőségek a jövő ingatlanpiacán*. (2018), <https://arsboni.hu/okosszerzodesek-atal-kinalt-lehetosegek-a-jovo-ingatlanpiacan> (Letöltve: 2018.11.08.)

⁶⁶ A bizalom kapcsán fontosnak tartom megjegyezni, hogy az annak talán banális tényezőként való értékelése ellenére egy olyan rejtett mechanizmus, amely a könnyen látható statisztikai adatok mögött megbújva képes alapvető szinten meghatározni egy adott nemzetgazdaság sikerét. Következésképp a racionalitáson alapuló neoliberalis közgazdaságtan csak korlátozott mértékben tekinthető érvényesnek. A különböző sikeres és kevésbé sikeres modern gazdaságok összehasonlítása által levonhatjuk azt a tanulságot, hogy a társadalmi bizalom magas szintjének kiépítése és megőrzése ugyanolyan mértékben hatással van a gazdasági fejlődésre, mint a konkrét fizikai tőke. Lásd bővebben: FRANCIS FUKUYAMA: *Bizalom - A társadalmi erények és a jólét megteremtése*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2007.

következményeként pedig a szerződések kikényszerítésében részt vevő költséges eljárások – perek, végrehajtás – kiiktathatók.⁶⁷ Furcsa helyzetet állunk szemben: az okosszerződések vázolt tulajdonságai sok olyan jogi konfliktusnak, jogvitának a lehetőségét előre kizárják, amelyekből könnyen eljuthatnánk egy alternatív vitarendezési / bírósági eljárásig.

A teljes automatizáltság azonban vissza is üthet, az ilyen szituációkban fogalmazódik meg a konfliktus kezelése iránti igény, azaz az arbitráció általi döntéshozatal kívánalma.⁶⁸ Itt tulajdonképpen két alapvető helyzet merülhet fel: (1) szerződésszegés; (2) a *clausula rebus sic stantibus* elve, vagyis ha a szerződés megkötését követően, utóbb lényeges körülményváltozás áll be, amely változás valamelyik fél lényeges jogos érdekét sérti. Megállapítható, hogy e téren olyan jogkérdésekről beszélünk, amelyek eldöntése intuitív készségeket, érzékelést és értelmezést kívánnak meg a pontos eldöntésük érdekében. Magyarán egy okosszerződés kódjába belefoglalni ilyen tényezőket jelenleg kvázi lehetetlen, a jövőben a korábban részletezett gépi tanulás fejlődése hozhat ebben netalán változást.

Az blockchain alapú arbitráció a következőképpen alakulna:

4. ábra: Arbitrációs folyamatára egy okosszerződés vonatkozásában.⁶⁹

⁶⁷ KÖRNYEI (2018)

⁶⁸ Emellett felmerülhet az arbitráció szükségszerűsége technikai oldalról is megközelítve, egy a kódban lévő bug (programhiba) által, amely végett az okosszerződés rendellenes működést produkál.

⁶⁹ *CodeLegit White Paper on Blockchain Arbitration.* (2017), https://docs.google.com/document/d/1v_AdWbMuc2Ei70ghITC1mYX4_5VQsF_28O4PsLckNM4 (Letöltve: 2018.11.09.) és saját szerkesztés.

Az ábrán látható türelmi idő / időszak (grace period) jelenti az arbitrációs folyamat központi elemét. Ez ugyanis egy olyan meghatározott időintervallum, amelyen belül bármely fél élhet az arbitráció eszközével. Értelemszerűen adott szerződés függvényében dönthető el ezen időszak mértéke, határozatlan időre szóló szerződés esetén akár elképzelhető annak a szerződés teljes életszakaszára történő kiterjesztése is. Maga az arbitrációs folyamat az általános eljárástól legfeljebb annyiban különbözik, hogy az arbitrátornak rendelkeznie kell a vonatkozó technológiai ismeretekkel. A sarkalatos változást inkább magának a döntésnek a realizálódása fogja jelenti. A döntés ugyanis három alapvető formában ölthet testet: (1) az okosszerződés változatlan módon történő futtatása; (2) az okosszerződés végrehajtásának módosítása; (3) az okosszerződés végleges megszüntetése és az eredeti állapot helyreállítása. A blockchain alapú arbitráció előnye ekkor mutatkozik meg: az okosszerződések logikájából fakadóan az arbitrátor döntése automatikusan együtt jár a döntés végrehajtásával is. Természetesen a végletekig automatizált végrehajtás így is kvázi gyengül, de a megoldás összességében ezt a negatívumot bőségesen kárpótolja.

Nézzünk egy gyakorlati példát. Adott egy vállalkozási szerződés, amelynek tárgya egy weboldal létrehozása, pontosan körülírt paraméterek szerint. A megrendelő megfizeti a vállalkozói díjat – a türelmi időn belül a vállalkozó ehhez nem férhet hozzá, addig az az okosszerződésben marad, kis túlzással virtuális letétben –, így automatikusan hozzáfér a megrendelt weboldalhoz, ami azonban nem felel meg a lefektetett paramétereknek. A megrendelő ekkor felhívhatja az arbitrációs eljárást a türelmi időn belül, az arbitrátor pedig hozzáférve az okosszerződéshez és ezáltal a vállalkozói díjhoz, az eljárás lefolytatása által meghozza az ügyben megfelelő döntést: ennek mentén pedig a vállalkozói díj rögtön visszakérül a megrendelőhöz.

Elgondolkodtató kérdés, hogy egy hagyományos szerződést érdemes-e a fenti előnyök miatt áttanszformálni okosszerződéssé. Ennek mérlegelésénél mindenekelőtt azt kell figyelembe vennünk, hogy ekkor egy szerződés alkufolyamata és annak szerkesztése sokkal nagyobb körültekintést és hosszabb munkavégzést igényelhet.⁷⁰ Ennélfogva szerződése válogatja, hogy adott esetben az automatizálással elérhető pozitívumok milyen arányban állnak az említett többlet-tevékenységekkel.

⁷⁰ KÖRNYEI (2018)

4. Befejezés, záró gondolatok

A tanulmány és a gondolatmenetek sokaságának zárásaképpen egy rövid szinopszis által kívánok reflektálni az eddig elhangzottakra, ezáltal megkísérelve egy koherensebb összképet kialakítani.

Richard Susskind oxfordi professzor – aki a nyolcvanas évek óta kutatja a technológia jogra gyakorolt hatását – a korábban már hivatkozott, a jogászság jövőjéről szóló könyvében tūpontosan mutat rá az innovációs forradalom jogrendszerre gyakorolt hatásaira, összegzően a folyamatot az igazságszolgáltatás frissítésének (upgrading justice) nevezve.

A munka végére érve – és áttekintve az egyes, a professzor fejtegetéséhez szorosan kapcsolódó témaköröket – úgy gondolom, hogy az általa említett forradalom tagadhatatlan. Az igazságszolgáltatás mechanizmusa, a jogrendszer egyes struktúráiról alkotott fogalmaink átalakuláson mennek keresztül. A jogalkotás feladata e téren tehát, hogy a vonatkozó normarendszer minél inkább adaptívabb lehessen e változások tükrében, hiszen – Darwin közkedvelt tézisével élve – nem a legerősebb és nem a legokosabb marad életben, hanem az, aki a legfogékonyabb a változásokra.

Az alkalmazkodás szükségességének másik dimenziója a jogi piac. A versenyszféra működését meghatározó törvényszerűségek okán itt a változás sokkal erőteljesebben kézzelfogható már napjainkban is. A tanulmány során érintett különböző online vitarendezési szolgáltatást nyújtó platformok mind a változásokra való fogékonytságot szimbolizálják, külön kiemelve azokat, amelyek az egyes legal tech innovációs megoldásokat is sikeresen integrálták már a rendszerükbe.

Ugyanakkor a kutatás elkészítésének folyamán több olyan OVR szolgáltatást nyújtó vállalkozással találkoztam, amelyek azért voltak kénytelen megszüntetni az általuk végzett tevékenységet, mert azok nem vonzották be a kívánt számú ügyfelet. Ebből adódóan megállapítható, hogy az online vitarendezés előtt álló elsődleges kihívás – az AVR-el megegyező módon – ezen konfliktusfeloldási lehetőségnek a tudatosítása a vitás felek irányába.

Az OVR elterjedésének megvalósításához és egyben egy adott OVR szolgáltatás sikerességéhez a következő – az abban rejlő potenciál ismertetőjegyeiből levezetve – támpontokat tartom dominánsnak: (1) megfizethetőség és ügghöz való arányosság; (2) hozzáférhetőség és rugalmasság; (3) érthetőség és felhasználóbarát felület; (4) következetesség és megbízhatóság.

Úgy gondolom, hogy ezen támpontok mentén eredményes alkalmazkodás valósítható meg a jelenleg zajló innovációs hullámra reagálva. Másképpen megfogalmazva: a megfelelő eszközök és módszerek által az igazságszolgáltatás frissítéséhez való csatlakozás bárki részéről lehetséges.

IRODALOMJEGYZÉK

&

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

- ALBERT FIADJOE: *Alternative Dispute Resolution: A Developing World Perspective*. Portland, Cavendish Publishing, 2004.
- CodeLegit White Paper on Blockchain Arbitration. (2017), https://docs.google.com/document/d/1v_AdWbMuc2Ei70ghITC1mYX4_5VQsF_28O4PsLckNM4 (Letöltve: 2018.11.09.)
- COLIN RULE: *Online Dispute Resolution for Business - B2B, ECommerce, Consumer, Employment, Insurance, and other Commercial Conflicts*. San Francisco, Jossey-Bass, 2002.
- COLIN RULE: *Technology and the Future of Dispute Resolution*. (2015), <http://law.scu.edu/wp-content/uploads/Rule-Technology-and-the-Future-of-Dispute-Resolution-copy.pdf> (Letöltve: 2018.11.03.)
- DANIEL MARTIN KATZ - MICHAEL J BOMMARITO II - JOSH BLACKMAN: *Predicting the Behavior of the Supreme Court of the United States: A General Approach*. (2014), <https://arxiv.org/pdf/1407.6333.pdf> (Letöltve: 2018.11.06.)
- DANIEL MARTIN KATZ: *Quantitative Legal Prediction – or – How I Learned to Stop Worrying and Start Preparing for the Data Driven Future of the Legal Services Industry*. (2012), <http://law.emory.edu/elj/documents/volumes/62/4/contents/katz.pdf> (Letöltve: 2018.11.06.)
- DERRIC YEOH: *Is Online Dispute Resolution The Future of Alternative Dispute Resolution?* (2018), <http://arbitrationblog.kluwerarbitration.com/2018/03/29/online-dispute-resolution-future-alternative-dispute-resolution/> (Letöltve: 2018.11.05.)
- EDWARD BRUNET - CHARLES B. CRAVER - ELLEN E. DEASON: *Alternative Dispute Resolution: The Advocate's Perspective – Cases and Materials*. Durham, Carolina Academic Press, 2016.
- FARAGÓ TAMÁS: *Az alternatív vitarendezés a gyakorlatban és elméleti kérdései*. Szakdolgozat. (2016), <http://midra.uni-miskolc.hu/document/23174/17736.pdf> (Letöltve: 2018.10.28.)
- FAYE FANGFEI WANG: *Online Dispute Resolution – Technology, Management and Legal Practice from an International Perspective*. Oxford, Chandos Publishing, 2009.

- FÖLDI ANDRÁS – HAMZA GÁBOR: *A római jog története és intézményei*. Budapest, Nemzeti Tankönyvkiadó, 2009.
- FRANCIS FUKUYAMA: *Bizalom - A társadalmi erények és a jólét megteremtése*. Budapest, Európa Könyvkiadó, 2007.
- GYEKICZKY TAMÁS: *A mediációról – mint a polgári és kereskedelmi jogviták bíróságokon kívüli rendezésének lehetőségéről*. Budapest, Gondolat Kiadó, 2010.
- GYÖMBÉR BÉLA: *Az okosszerződések által kínált lehetőségek a jövő ingatlanpiacon*. (2018), <https://arsboni.hu/okosszerzodesek-altal-kinalt-lehetosegek-a-jovo-ingatlanpiacan> (Letöltve: 2018.11.08.)
- KERTÉSZ TIBOR: *Mediáció a gyakorlatban*. Miskolc, Bíbor Kiadó, 2010.
- KOVÁCS ISTVÁN VILMOS: *Alternatív vitarendezés a nemzetközi gyakorlatban*, in *Új Pedagógiai Szemle*, 62. évfolyam, 7-8. szám (2012)
- KÖRNYEI MÁTYÁS: *A legnagyobb találmány az internet óta? A blockchain és a kriptovaluták jogi kérdései*. (2018), <https://arsboni.hu/a-legnagyobb-talalmany-az-internet-ota-a-blockchain-es-a-kriptovalutak-jogi-kerdesei> (Letöltve: 2018.11.08.)
- *Look Ma! I Just Created My First Legal Expert System*. (2017), <http://www.hytechlawyer.com/?p=2508> (Letöltve: 2018.11.06.)
- MARTA POBLET: *Mobile Technologies for Conflict Management – Online Dispute Resolution, Governance, Participation*. New York, Springer, 2011.
- NAGY GÁBOR: *Blokklánc- és elosztott főkönyvi technológiák nemzetközi szabványosítása*. (2018), <http://www.mszt.hu/web/guest/blokklanc-es-elosztott-fokonyvi-technologiak-nemzetkozi-szabvanyositas> (Letöltve: 2018.11.08.)
- NAGYPÁL SZABOLCS: *A közvetítés jogelmélete: a mediáció folyamata és alapelvei*, in *Jog, állam, politika*, 3. évfolyam, 2. szám (2011)
- *New e-Mediation function to settle disputes online*. (2018), <https://www.tnp.sg/news/singapore/new-e-mediation-function-settle-disputes-online> (Letöltve: 2018.11.05.)
- NICK SZABO: *Formalizing and Securing Relationships on Public Networks*, in *First Monday*, 2. évfolyam, 9. szám (1997)
- *Online Dispute Resolution - For low value civil claims (Civil Justice Council - Online Dispute Resolution Advisory Group)*. (2015), <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2015/02/Online-Dispute-Resolution-Final-Web-Version1.pdf> (Letöltve: 2018.11.05)
- PARTNERS HUNGARY ALAPÍTVÁNY: *Mediáció – Az egyezségteremtés művészete*. Budapest, 2000.
- POKOL BÉLA: *A jog elkerülésének útjai. Mediáció, egyezségkötés*, in *Jogelméleti Szemle*, 1. szám (2002)

- RÁCZ ZOLTÁN: *Az alternatív vitarendezés (AVR) helyzete Magyarországon.* (2015), http://www.uni-miskolc.hu/~microcad/publikaciok/2015/E7_Racz_Zoltan.pdf (Letöltve: 2018.10.28.)
- RICHARD SUSSKIND: *Tomorrow's Lawyers – An Introduction to Your Future.* Oxford, Oxford University Press, 2017.
- ROGERS – MCEWEN: *Mediation: Law, Policy, Practice.* New York, Lawyers Co-operative Publishing Company, 1989.
- SATOSHI NAKAMOTO: *Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.* (2008), <https://bitcoin.org/bitcoin.pdf> (Letöltve: 2018.11.06.)
- SÍK ZOLTÁN NÁNDOR: *A blockchain filozófiája, avagy a fennálló társadalmi rendek felülvizsgálatának kényszere.* (2017), http://www.kozszov.org.hu/dokumentumok/UMK_2017/4/06_Blockchain_filozofia_ja.pdf (Letöltve: 2018.11.08.)
- SILI DÓRA: *A választottbíráskodás: a WIPO Választottbírószági és Közvetítő központja,* in *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle,* 104. évfolyam, 4. szám (1999)
- STEPHEN B. GOLDBERG: *Dispute Resolution: Negotiation Mediation and Other Processes.* New York, Wolters Kluwer, 2012.
- *Virtual Data Rooms 101: What You Need To Know To Conduct Effective Due Diligence.* (2017), <https://www.firmex.com/thedealroom/virtual-data-rooms-101-need-know-conduct-effective-due-diligence/> (Letöltve: 2018.11.05.)